

Kristlikud väärtused ja Euroopa

Riivo Sinijärv, endine Eesti Vabariigi välisminister

Euroopa on meile midagi nii lähedast ja arusaadavat, et selle täpsem määratlemine tundub üleliigsena. Kõik teavad, mis Euroopa on!

Aga kas teavad? Kui jätta *geograafilisest* Euroopast välja need riigid, mille territooriumist suurem osa asub Aasias (nt Venemaa ja Türgi), siis katavad Euroopa Liitu kuuluvad riigid praktiliselt kogu Euroopa. Sel juhul on Euroopa ja Euroopa Liit üks ja seesama asi.

Kui me nüüd vaatleme Euroopat kui *majandusühendust*, siis langeb see praktiliselt üksüheselt kokku Euroopa Liiduga, sest isegi Norra, Šveits ja Lichtenstein, kes formaalselt Euroopa Liitu ei kuulu, kuuluvad tegelikult lepingute kaudu majandusliitu ja maksavad oma õiguse eest olla suurel turul osalised.

Kui me peaksime vaatlema Euroopat laiemalt kui vaid geograafilist mõistet – näiteks *julgeolekupoliitilise, või justiits-ja siseküsimuste, või kultuurilise olemina*, siis ilma kristlike väärtusteta on seda olemit väga raske, tegelikult isegi võimatu ette kujutada.

Küll aga räägitakse euroopalikest väärtustest. 1993. aastal sõnastati väärtuspõhised poliitilised tunnused Euroopa (ühenduse liikmes-)riikide jaoks Kopenhaageni kriteeriumides : demokraatia, õigusriik ja põhiõiguste austamine ning vähemuste kaitse, toimiv turumajandus ja ühenduse kõigi liikmesriikide õigustiku ühildamine.

Kõik ülalnimetatud tunnused põhinevad kristlikel väärtustel.

Ma ei ole esimene, kes seda märkab. Juba üks ühineva Euroopa „esiisadest“ Robert Schuman, Prantsusmaa välisminister kes 9. mail 1950 oma kõnes kuulutas välja esimese Euroopa Ühenduse loomise Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Belgia, Madalmaade ja Luksemburgi poolt, on oma toleaegetes kõnedes ja artiklites ütelnud: „Demokraatia on oma olemuselt kas kristlik või teda pole olemas. Antikristlik demokraatia on karikatuur, mis püüab türannias või anarhias.“ Lisaks: „Demokraatia võlgneb oma olemasolu kristlusele. Demokraatia sündis päeval, mil inimese kutsumuseks sai teostada inimesiksuse väarikust ajalises elus, isiklikus vabaduses, igäühe õiguste tunnustamises ning seda läbi kõigi vastu suunatud vennaliku armastuse. Enne Kristust ei olnud keegi selliseid ideid sõnastanud. Demokraatia on seega seotud kristlusega nii õpetuslikult kui ka kronoloogiliselt...“

Põhiõigustest rääkides ei saa mööda Euroopa filosoofist John Locke`ist, kes sõnastas kristlikel (kui kasvõi ainult kümnele käsule mõelda) väärtustel põhinevad loomulikud õigused - võõrandamatu õigus elule, õigus omandile jt , millest teise suure eurooplase Rousseau käe all said inimõigused, nagu me neid täna tunneme.

Õigusriigi ja Euroopa riikide ühildatud seadustiku tunnistamine ühiseks väärtusaluseks toob meelde kahe euroopa kristliku mõtleja panused, nii Aquino Thomase analüüsi seaduste tähtsusest riigi elus ja nende neljaastmelise liigituse (sh Jumala ja inimese seadusteks) kui ka Immanuel Kanti õigusriigi doktriini, tema suurima panuse poliitilisse ja õigusfilosoofiasse. Ei

saa märkimata jätta, et 1795. aastal nimetas Kant sõdade lõpetamise ja kestva rahu eeltingimuseks, et tekiks *põhiseaduslike vabariikide vabatahtlik poliitiline ühendus*. Maailma ajaloos esimene selline ühendus – Euroopa Liit – tekkiski peaaegu täpselt 200 aastat hiljem.

Meil on väga raske vahet teha kristlike ja euroopalike väärtuste vahel. Kas kristlikud väärtused nagu usk, lootus, armastus, ausus, halastus, alandlikkus, andestus, mõõdukus, tänulikkus, õiglus, ustavus ja paljud teised ei olegi siis euroopalikud väärtused?

Kahtlemata on.

Vahe tegemine tundub õieti võimatu ja ometi ei suutnud Euroopa tulevikukonvent aastaid tagasi, hääletades kavandatud põhiseaduse sissejuhatuse sõnastuse üle, isegi mitte mainida Euroopa tsivilisatsiooni kristlikke juuri. Täna ei saa jätta märkimata, et see hääletus leidis aset enne rändekriisi.

Huvitav küsimus, mis otseselt puudutab kristlikke väärtusi, on Samuel Huntingtoni käsitlus tsivilisatsioonide kokkupõrkest ja tema raamatus 206. leheküljel kaardil kujutatud joon, mis tõmbab lääne tsivilisatsiooni idapiiri lääne- ja idakristluse vahele, seega meie ning meie põhja- ja lõunanaabrite idapiirile. Kahjuks siikohal ei ole ruumi seda põhjalikumalt käsitleda.

Kokkuvõtteks ei ole minul küll kahtlust, et euroopalike väärtuste imelise palee vundamendi, et mitte öelda praktiliselt kogu selle ehitise kehendi moodustavadki kristlikud väärtused.